

УДК 37.001

Г. О. Козлакова,
доктор педагогічних наук, професор
(Рівненський державний гуманітарний університет)
galina_158@ukr.net
ORCID: 0000-0002-9393-8633

ВПЛИВ ДИДАКТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ АКАДЕМІКА Д. В. ЧЕРНІЛЕВСЬКОГО

Автором статті представлено короткий аналіз декількох праць – навчальних посібників академіка Д. В. Чернілевського, що були висунуті на здобуття державної нагороди у 2014 р. як науково-методичний комплекс "Методологія дидактичних технологій та духовної культури". Також надано короткий характеристику його організаційно-наукової діяльності в громадських академіях АМСКП та МАНПО. Наголошено, що зміст науково-педагогічної спадщини Д. В. Чернілевського заслуговує на окреме докладне історико-педагогічне дослідження.

Ключові слова: Д. В. Чернілевський, науково-педагогічна спадщина, вища школа, педагогічні технології, патріотичне виховання молоді.

Вступ. Актуальність теми.

У період подальшого ствердження України, як незалежної держави, важливо згадати, скільки зусиль і наполегливої наукової праці саме академік Д. В. Чернілевський доклав, щоби зібрати навколо себе однодумців до участі в Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки, організувати і провести низку наукових конференцій відповідної тематики, а головне – залишити багату науково-педагогічну спадщину, книжки і навчальні посібники, які присвятив вихованню студентської молоді.

Саме аналізу деяких з цих книжок присвячено дану статтю – як скромну вдячність високошановному Дмитру Володимировичу за його наполегливу самовіддану працю і найкращий приклад для майбутніх педагогів.

Науково-методичний комплекс "**Методологія дидактичних технологій та духовної культури**", було підготовлено колективом авторів під керівництвом професора Д. В. Чернілевського та висунуто на здобуття Державної премії України в галузі освіти 2014 р. за номінацією "Вища освіта", включено чотири видання, навчальні посібники [1–4]:

У той час автору статті довелося працювати в Інституті вищої освіти НАПН України, а тому Д. В. Чернілевський звернувся до нас із проханням підготувати на цей комплекс наукову рецензію, матеріали якої використано у статті далі.

Коротка анотація науково-навчальних видань.

Першу книгу [1] комплексу підготовлено доктором педагогічних наук, професором Чернілевським Д. В. та затверджено Міністерством освіти і науки України як підручник для студентів вищих навчальних закладів (лист Міністерства освіти і науки України від 21 червня 2005 р. № 14/18.2-1400).

Пропонований підручник "**Педагогіка вищої школи**" передбачає закладання основ педагогічного мислення студентів, розвиток у них здатності приймати оптимальні рішення у відповідності до дидактичних закономірностей, які базуються на духовно-моральних принципах та методологічних засадах креативної педагогіки вищої професійної освіти.

Даний підручник є оригінальним творчим виданням для практичного вивчення сучасної педагогіки вищої школи - Андрагогіки. Його мета - допомогти магістрантам, аспірантам, докторантам, орієнтованим на творчість педагогам і менеджерам сучасного вищого навчального закладу в освоєнні дидактичних систем і освітніх технологій. Саме вони спрямовують студента на розвиток особистості; сприяють молодій людині в досягненні професійно-педагогічної компетентності, у виявленні, корекції і вдосконаленні нею ставлення до навколишнього світу, до інших людей, до самого себе як органічної частини життєдіяльності в соціумі.

Рецензентами підручника виступили: **Ничкало Н. Г.**, д. пед. н., проф., дійсний член НАПН України, академік-секретар відділення професійної освіти та освіти дорослих НАПН України; **Ягупов В. В.**, д. пед. н., професор, головний науковий співробітник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України; **Якса Н. В.**, д. пед. н., професор Таврійського національного університету ім. І. В. Вернадського.

У **другий книзі [2] "Методологія наукової діяльності"** представлено теоретико-методологічні і технологічні основи теорії та практики наукової діяльності у вищому навчальному закладі, розглянуто сутність університетської науки, її структура у сфері суспільства на сучасному етапі його розвитку; висвітлено технології наукової діяльності на прикладі педагогіки, педагогічної синергетики, психології, екології, технічної механіки та економіки з позиції філософсько-практичних аспектів. Наведено методи аналізу сучасних знань та методик проектування науково-педагогічної діяльності; форми її організації та розвитку у вищій школі України, що знаходиться на шляху глобалізації освітньої діяльності зі збереженням національних традицій.

Гриф надано Міністерством освіти України (лист № 1.4/18 Г-2189 від 10 грудня 2007 р.). Навчальний посібник підготовлено для студентів, аспірантів, магістрантів, викладачів, науковців, менеджерів освітньої системи вищої школи. Рецензували видання: **Барно О. М.**, д. пед. н., проф., професор Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди; **Волобуєва О. Ф.**, д. псих. н., проф., завідувач кафедри психології Вінницького соціально-економічного інституту Університету "Україна"; **Ягулов В. В.**, д. пед. н., проф., провідний науковий співробітник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України.

У **третьій книзі** [3] "Духовна культура особистості" розглянуто основні аспекти сучасної духовної культури, пов'язаної з кризою філософського, релігійного і науково-педагогічного світогляду українського суспільства на початку третього тисячоліття з позицій гуманістичної освіти.

Гриф надано Міністерством освіти і науки України (лист № 1.4/18-Г-3072 від 31 жовтня 2008 р.).

Особливої уваги надано дослідженню проблеми співвідношення релігійного і світського виховання та освіти студентської молоді, креативного (творчого) становлення її суб'єктивності і гуманно-педагогічної підтримки в складних умовах сучасної соціокультурної ситуації; розумінню смислової мети, традиційних національних цінностей суспільства, в якому живе його сучасний суб'єкт, жили його предки і будуть жити його нащадки. Видання доповнене антропологічними аспектами розвитку духовно-моральних цінностей в історико-педагогічній ретроспективі на прикладі регіону Поділля та відомостями про старовинні дерев'яні храми України.

Лише високоморальна, духовно багата особистість здатна здійснювати постійну життєтворчість, активізувати саморозвиток, може забезпечити соціокультурний і технологічний розвиток соціуму - вихованню саме таких якостей особистості присвячено цю працю.

Навчальний посібник орієнтовано на студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, магістрів, викладачів та менеджерів освіти нової формації, які планують здійснювати професійну педагогічну діяльність, надавати освітні послуги, спираючись на принципи "якість, чесність, відповідальність".

Рецензенти: **Бех І. Д.**, д. псих. н., проф., академік НАПН України, директор Інституту проблем виховання НАПН України; **Глузман О. В.**, д. пед. наук, проф., академік НАПН України, ректор Республіканського ВНЗ "Кримський гуманітарний університет"; **Шевченко Г. П.**, д. пед. н., проф., член-кореспондент НАПН України, директор Інституту духовного розвитку людини Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Навчальний посібник [4] "Педагогічна технологія навчання технічних дисциплін" є оригінальним творчим виданням для практичного оволодіння технологіями і навчання/викладання технічних дисциплін як важливої складової сучасної педагогіки вищої школи. Гриф надано Міністерством освіти і науки України (лист 1/11-1206 від 29 січня 2014 р.).

Мета навчального посібника – надати допомогу магістрантам, аспірантам, докторантам, креативно-орієнтованим педагогам та менеджерам сучасного вищого навчального закладу в освоєнні дидактичних систем і освітніх технологій, зокрема спрямованих на формування професійної та педагогічної компетентності майбутнього фахівця технічного профілю, розвитку його особистості.

Навчальний посібник "Педагогічна технологія навчання технічних дисциплін" у першому виданні був підготовлений ще у 90-роках минулого століття, для автора статті у той час він був підтвердженням того, що педагогіка вищої технічної школи як підрозділ "Педагогіки вищої школи" має право на існування і розвиток в нових умовах інтеграції освітніх систем.

Д. В. Чернілевський передбачав формування основ педагогічного мислення у майбутніх викладачів технічних дисциплін, розвиток у них здатності приймати оптимальні рішення у відповідності до дидактичних закономірностей, які базуються на духовно-моральних принципах та методологічних засадах креативної педагогіки вищої професійної освіти з урахуванням специфічних особливостей щоденної інженерної діяльності.

Рецензували видання відомі педагоги: **Райковська Г. О.**, д. пед. н., професор, завідувач кафедри загально-інженерних дисциплін Житомирського державного технологічного університету; **Козяр М. М.**, д. пед. н., професор, завідувач кафедри теоретичної механіки, інженерної графіки та машинознавства Національного університету водного господарства та природокористування; **Сивак І. О.**, д. т. н., професор, завідувач кафедри технології та автоматизації машинобудування Вінницького національного технічного університету.

Представлений навчальний комплекс [1–4] дійсно спрямовано на допомогу майбутнім викладачам педагогічних і технічних дисциплін та досягнення ними високого рівня професійно-педагогічної компетентності, створення умов для розвитку їх особистості, формування відповідного ставлення до себе, до інших людей, до навколишнього світу та майбутньої цивілізованої життєдіяльності в соціумі.

Організаційно-громадська діяльність Д. В. Чернілевського.

Необхідно згадати значний обсяг організаційно-громадської діяльності академіка Д. В. Чернілевського, що включав активну участь у засіданнях Міжнародної академії наук педагогічної освіти (Москва, Росія), в роботі якої до 2014 р. брали участь багато відомих українських педагогів, зокрема автор статті. Щорічні березневі загальні збори на базі Московського педагогічного державного університету, жваве обговорення

досягнень і недоліків у системах вищої освіти колишніх країн СНД, щорічне видання наукових праць членів МАНПО – можливо, все це стало поштовхом для Д. В. Чернілевського у створенні АМСКП в Україні.

Важливе значення у своїх працях і виступах Д. В. Чернілевський надавав організації і проведенню наукових і науково-методичних конференцій [5], які вважав актуальним джерелом професійного спілкування і обміну професійним педагогічним досвідом.

Постійне запрошення членів АМСКП до участі у конференціях у Вінниці на базі різних освітніх закладів, зокрема Барського гуманітарно-педагогічного коледжу, налагодження контактів з Міністерством освіти і науки України щодо публікації праць учасників конференцій у міністерських збірниках наукових праць "Проблеми освіти" та "Нові технології навчання" – все це супроводжувалось особистим натхненням Дмитра Володимировича, підтвердженням необхідності зв'язків ВНЗ регіонів і столиці, його позитивним ставленням до талановитої молоді, оновленню та модернізації педагогічної діяльності у вищій школі.

У роботі [7: 7] Д. В. Чернілевський надає ущільнений звіт про діяльність організованої ним АМСКП, президентом якої він був із часів заснування. На кінець 2015 р. проведено 13 Міжнародних науково-методичних конференцій, у роботі яких взяли участь представники різних країн світу, зокрема Білорусі, Казахстану, Китаю, Литви, Польщі, тощо.

У цій же роботі Д. В. Чернілевський формулює основні напрями діяльності АМСКП, які продовжуються у працях АМСКП "Полісся" під керівництвом президента, доктора педагогічних наук, професора, Почесного члена НАПН України О. А. Дубасенюк:

духовно-моральна культура молоді,
проектна діяльність і компетентнісний професіоналізм,
взаємозбагачення національної і світової педагогічної культури,
просторовий і часовий діалог педагогічних ідей,
інноваційна діяльність освіти у сучасних умовах,
соціально-економічні і політичні підходи до модернізації освітніх систем тощо.

На стор. 8 у роботі [7] сформульовано найактуальніше завдання: створення науково-навчальних дослідницьких колективів, які зацікавлені у вирішенні теоретичних та апробації експериментально-практичних технологій передового і новаторського досвіду.

Окремого дослідження заслуговують напрями наукових досліджень науково-педагогічної школи Д. В. Чернілевського.

Висновки. На нашу думку, охарактеризовані автором статті видання без сумніву можна розглядати як єдиний навчально-методичний комплекс, використання якого сприятиме створенню і формуванню високодуховних характеристик випускників університетів України.

Даний комплекс характеризує науково-педагогічну і методичну роботу авторів – як висококваліфікований внесок у розвиток педагогічної науки в Україні, а тому його було рекомендовано Комітету з Державних премій України до участі у номінації "Вища освіта" за 2014 р. на здобуття Державної премії України в галузі освіти.

На жаль, даний навчально-методичний комплекс не було відзначено високою нагородою, на яку він був представлений, проте серед членів АМСКП усі праці академіка Д. В. Чернілевського знаходять високу професійну оцінку і постійне використання у педагогічній практиці.

На нашу думку, що подальший аналіз змісту науково-педагогічної спадщини Д. В. Чернілевського, наукових праць, виданих в Україні і за кордоном, обов'язково стане цікавим предметом подальших наукових праць його учнів і послідовників та знайде відтворення у нових історико-педагогічних дослідженнях та дисертаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Чернілевський Д. В. Педагогіка вищої школи : [підручник] / Д. В. Чернілевський. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Вінниця : АМСКП, 2010. - 468 с. (ISBN 966-621-165-3)
2. Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності : [навч. посіб.] / Д. В. Чернілевський, М. І. Томчук, О. А. Дубасенюк та інші. – вид. 3-є, перероблене. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2012. - 364 с. (ISBN 978-966-2770-97-1)
3. Чернілевський Д. В. Духовна культура особистості : [навчальний посібник] / Д. В. Чернілевський, П. М. Таланчук, М. Б. Євтух. – вид. 3-є, доповнене. - Вінниця: АМСКП, 2013. - 416 с. (ISBN 978-966-2770-61-2)
4. Чернілевський Д. В. Педагогічна технологія навчання технічних дисциплін : [навчальний посібник] / Д. В. Чернілевський, О. М. Джеджула, Н. А. Гунько. – Вінниця : АМСКП, 2014. – 206 с. (ISBN 978-617-7121-50-2)
5. Чернілевський Д. В. Наукові конференції як потужний засіб формування духовної культури молоді / Д. В. Чернілевський // Креативна педагогіка. – Житомир : АМСКП "Полісся", 2016. - Вип. 11. - С. 18–23.
6. Чернілевський Д. В. Філософсько-технологічні аспекти розвитку духовної культури в Україні XXI століття / Д. В. Чернілевський, О. В. Столяренко // Духовно-моральне виховання і професіоналізація особистості : виклики XXI століття : [науково-метод. збірник]. – Київ-Вінниця : 2010. - С. 7–9.
7. Чернілевський Д. В. Вступне слово автора проекту / Д. В. Чернілевський // Проблеми освіти : [науково-методичний збірник]. – К. : МОН України, Інститут ІТЗО, 2015. – Вип.. 85. - С. 7–8.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Chernilevskii D. V. Pedahohika vyshchoi shkoly [Pedagogy of Higher School] : [pidruchnyk] / D. V. Chernilevskii. – 2-ге вид., pererobl i dopovn. – Vinnytsia : AMSKP, 2010. – 468 s.
2. Chernilevskii D. V. Metodolohiia naukovoii diial'nosti [Methodology of Science Activity] : [navch. posib.] / D. V. Chernilevskii, M. I. Tomchuk, O. A. Dubaseniuk ta inshi. – Vinnytsia : Nilan-LTD, 2012. – 364 p.
3. Chernilevskii D. V. Dukhovna kul'tura osobystosti [The Spirit Culture of Personality] : [navchal'nyi posibnyk] / D. V. Chernilevskii, M. B. Talanchuk, M. B. Yevtukh. - Vinnytsia: AMSKP, 2013. – 416 p.
4. Chernilevskii D. V. Pedahohichna tekhnolohiia navchannia tekhnichnykh dystsyplin [Pedagogical Technology of Technical Disciplines Training] : [navchal'nyi posibnyk] / D. V. Chernilevskii, O. M. Dzhedzhula, N. A. Gunko. - Vinnytsia: AMSKP, 2014. – 206 p.
5. Chernilevskii D. V. Naukovi konferentsii yak potuzhnyi zasib formuvannia dukhovnoi kul'tury molodi [Science Conferences as the Strong Mean for Formation of Spirit Culture of Youth] / D. V. Chernilevskii // Kreatyvna pedahohika [Creative Pedagogy]. – Zhytomyr : AMSKP "Polissia", 2016. – Issue 11. – P. 18–23.
6. Chernilevskii D. V. Filosofs'ko-tekhnolohichni aspekty rozvytku dukhovnoi kul'tury v Ukraini XXI stolittia [Philosophical and Technology Aspects of the Development of Spirit Culture of Youth in Ukraine of XXI century] / D. V. Chernilevskiy, O. V. Stoliarenko // Dukhovno-moral'ne vykhovannia i profesionalizatsiia osobystosti : vyklyky XXI stolittia [The Spirit and Moral Upbringing and Professionalism of Personality: Science-Methodological Proceedings]. – Kyiv-Vinnitsia : 2010. – P. 7–9.
7. Chernilevskii D. V. Vstupne slovo avtora proektu [Introduction Word of the Author of Project] / D. V. Chernilevskiy // Problemy osvity : [naukovo-metodychnyi zbirnyk] [Problems of Education: Science-Methodology Proceedings]. – Kyiv : Ministry of education and science of Ukraine, Institute of IT and Contents of Education, 2015. – Issue 85. – P. 7–8.

Козлакова Г. А. Влияние дидактических технологий на формирование духовной культуры студенческой молодежи в научных работах академика Д. В. Чернилевского.

Автором статьи представлен короткий анализ нескольких работ академика Д. В. Чернилевского, которые были выдвинуты на соискание государственной премии в 2014 г. как учебно-научный комплекс. Также дана короткая характеристика его организационно-научной деятельности в общественных академиях МАНПО (Россия) и АМСКП (Украина). Отмечено, что содержание научно-педагогического наследия Д. В. Чернилевского заслуживает детального историко-педагогического исследования.

Ключевые слова: Д. В. Чернилевский, научно-педагогическое наследие, высшая школа, педагогические технологии, патриотическое воспитание молодежи.

Kozlakova G. O. The Influence of Didactical Technologies for Formation of Spirit Culture of Student's Youth in Science Works of Academician Dmitry Chernilevskiy.

In this article the author represents a short analyze of several science works of academician Dmitry Chernilevskiy that were represented for getting of State Award in branch of Education in 2014 year as science-methodological complex. These are handbooks and educational books: "Pedagogy of Higher School", "Methodology of Science Activity", "The Spirit Culture of Personality", "Pedagogical Technology of Technical Disciplines Study". These books were written for students of higher courses of universities, postgraduates, masters and young scientists who have a professional interest in pedagogical researches and modernization of educational systems These handbooks were recommended by Ministry of Education and Science of Ukraine and were used in educational process of several higher schools in Vinnitsa and Kyiv regions. In his works D. Chernilevskiy underlined that it is very important for moral and patriotic upbringing of student's youth to remember about national traditions of the Ukrainian people and pedagogical culture of educators.

The members of science-pedagogical school of Professor D. Chernilevskiy (Candidates and Doctors of Science, which had prepared their dissertations with his leaderships) have very interesting directions and results of their science researches.

There are characterized an organizational and science activities of D. Chernilevskiy at social academies AMSKP (Ukraine) and MANPO (Russia). It is confirmed that the contents of his science-pedagogical works will be used as an actual subject for science works of young scientists in new historical-pedagogical researches.

Key words: Dmitry Chernilevskiy, science pedagogical works, handbooks for higher school, pedagogical technologies, pedagogical culture, patriotically upbringing of student's youth.